

## NEZBYTNÁ VYSVĚTLENÍ

Když jsem se definitivně rozhodl, že napíšu tuto knihu, ležely přede mnou dva rukopisy.

Mé rozhodnutí samo o sobě žádá vysvětlení nepotřebuje. Dnes, když jméno Jurije Kirilloviče Nosova vyplulo z nebytí na povrch, a snad dokonce ani nevyplulo, ale spíš náhle jako by explodovalo a rázem se ocitlo divže ne na prvním místě mezi nositeli idejí naší doby; když toto jméno začali svými báchor-kami obalovat lidé, kteří s učitelem nikdy nehovořili, nebo se s ním dokonce ani nikdy nesetkali; když se někteří z jeho žáků jali překotně a nikoli nezištně budovat jakýsi novodobý mýtus, namísto aby jednoduše vyprávěli, jak to bylo doopravdy – zkrátka, ve světle toho všeho se prospěšnost a včasnost mého rozhodnutí jeví coby evidentní.

Ovšem rukopisy, z nichž tato kniha sestává, to je něco jiného. Tyto dokumenty si dle mého názoru určitá vysvětlení zcela nepochybně zasluhují.

Původ prvního rukopisu je zcela banální. Jedná se o mé poznámky, koncepty, nástin, jisté citáty a zápisky, a to především deníkové, to vše určené pro závěrečnou práci „Učitel ve 21. století“. Vzhledem k událostem onoho strašlivého léta jsem svou práci nikdy nedokončil a ani jsem nesložil zkoušku. Lze samozřejmě jediné kroutit hlavou nad sebevědomím onoho nadšeného zelenáče, čerstvého absolventa lycea v Tašlinsku, který si vzal do hlavy, že je v jeho silách stanovit a vymezit

základní principy práce svého učitele, propojit je s existující teorií výchovy a takto vytvořit dokonalý portrét ideálního pedagoga. Vzpomínám si, že Jurij Kirillovič přistupoval k mému záměru s určitou dávkou skepse, ale namísto toho, aby se mi to celé snažil vymluvit, dovolil mi naopak, abych jej doprovázel během jeho pracovních pochůzek, mimo jiné i těch, které vedly až za hranice tehdejšího života v Tašlinsku.

A tak sebevědomý lyceista následoval svého učitele – někdy ve společnosti jiných lyceistů (které učitel vybíral na základě jakéhosi klíče, jemuž rozuměl jedině on), jindy zase sám. Pozorně naslouchal, ukládal si do paměti, dělal si poznámky, vyvozoval v duchu jakési závěry, které si už dnes bohužel nevybavuji, prožíval jakési plamenné emoce, dnes v mé paměti rovněž dosti vybledlé, a večer po návratu do lycea s pílí a vytrvalostí hodnými Nestora svěřoval papíru vše, co jej nejvíce ohromilo a co mu pro budoucí závěrečnou práci připadalo nejpodstatnější.

Důkladně jsem tyto zápisky zredigoval. Jisté věci jsem musel dešifrovat a přepsat nanovo. Ledasco tam bylo zašifrováno těsnopisným kódem, který jsem už dnes samozřejmě zapomněl a neumím ho rozluštit. Některé pasáže se dokonce ukázaly být zcela nečitelné. Také jsem pochopitelně vynechal celé stránky deníkově intimního charakteru; stránky, které se týkaly jiných osob, a nikoli Jurije Kirilloviče.

Nyní, když jsem knihu dokončil a nehodlám v ní už měnit ani slovíčko, mě přepadá smutek při pomýšlení, že jsem bezpochyby odlidštil, svým způsobem zbavil života onoho legračního, dojemného a občas žalostného mladíčka, který co chvíli neskrývaně vykukoval zpoza řádků se svými trýznivými problémy dospívajícího chlapce, se svou domýšlivostí, jež se v něm zvláštním způsobem snoubila s plachostí, se svými

fantasmagorickými plány, nezměrnou obětavostí a prostoduchým egoismem. V průběhu práce jsem toto všechno nemilosrdně eliminoval, neboť jsem měl za to – a zcela oprávněně, mohu-li soudit –, že by bylo neslušné a nemístné, kdybych do popředí tragického příběhu svého učitele postrkával sám sebe. Tato kniha totiž pojednává především o něm, a teprve v druhé řadě o mně.

Tolik tedy k prvnímu rukopisu.

Původ druhého rukopisu obestírá záhada; je vlastně neméně záhadný než samotný jeho obsah. Jurij Kirillovič mi ho předal krátce poté, co jsem si zvolil téma závěrečné práce. Prohlásil o něm, že může být přínosný pro můj výzkum, ale že každopádně má potenciál vytrhnout mě z roviny fádních úvah. Těmto jeho slovům jsem tehdy neporozuměl a nerozumím jim dodnes. Vytrhnout mě z roviny fádních úvah tedy zřejmě není až tak snadné.

Vzpomínám si, že mi Jurij Kirillovič pověděl, že tento rukopis byl před několika lety nalezen během bourání staré budovy ubytovny patřící Stepní observatoři, nejstaršímu vědeckému ústavu v celém našem regionu. Rukopis se ukrýval ve starobylé lepenkové sloze na papíry, jež byla zabalena do neméně starobylého igelitového sáčku, křížmo staženého dvěma tenkými černými gumičkami. Sloha nenesla ani jméno autora, ani žádný název; byla na ní napsána (modrým inkoustem) pouze dvě velká písmena: O a Z.

Zprvu jsem se domníval, že se jedná o číslice nula a dva, a teprve o mnoho roků později mě napadlo, abych si tato písmena spojil s epigramem na vnitřní straně slohy: „... pro gnostiky představuje DEMIURG tvůrčí princip, jenž vytváří hmotu obtěžkanou zlem.“ A tehdy jsem pochopil, že OZ je nejspíš jednoduše zkratka pro Obtěžkáni zlem nebo Obtěžkáni zlem – takto

neznámý autor pojmenoval svůj rukopis. (Nícméně, vzhledem ke svérázné podobě písma nelze ani vyloučit, že se přece jen jedná o číslice. V tom případě se rukopis jmenuje 02, což je například chemický vzorec kyslíku, a díky roli, kterou tento plyn hraje pro život na naší planetě, nabývá podivný název znena-dání velice, velice zvláštního smyslu.)

Formálně lze za autora rukopisu považovat Sergeje Kor-nějeviče Mniškina, který zde figuruje v roli vypravěče. V jeho případě se jedná o prokazatelně historickou osobnost – tento astronom a doktor matematických a fyzikálních věd koncem minulého století vskutku působil ve Stepní observatoři, a to dokonce poměrně dlouho. Je třeba rovněž dodat, že s pojmem „hvězdné hřbitovy“, zmiňovaným v rukopisu, skutečně přišel právě on. Předpověděl tento zřídka-vý a svérázný přírodní jev, jehož existence byla, chápu-li to správně, ještě za jeho života prokázána pozorováními. Jiné významné stopy na poli vědy už ovšem nezanechal, nebo se mi o tom přinejmenším nepodařilo zjistit žádné informace. A už vůbec jsem nenarazil na nic, co by naznačovalo, že by si S. K. Mniškin kdysi krátil čas psaním beletrie. Otázka autorství rukopisu *Obtěžkání zlem* tedy z mého pohledu zůstává nadále otevřená.

Čtenář by si měl rovněž uvědomit, že v rukopisu *OZ* jsou groteskně fantastické prvky důmyslně propletené s naprosto reálnými lidmi a okolnostmi. Nikdo zřejmě nebude pochybovat o tom, že například takový Demiurg je postava zcela fantastická (na způsob Wolanda z Bulgakovova díla), ale přitom Karl Gavrilovič Rosljakov byl skutečný ředitel Stepní observatoře, ba dokonce první a nejslavnější. A co se týče pozoruhodné postavy Ahasvera Lukiče, spatřil jsem tohoto muže na vlastní oči, a to za tragických a nezapomenutelných okolností.

Nejjednodušší by bylo předpokládat, že autorem rukopisu OZ je samotný Jurij Kirillovič. Vzhledem k celé řadě okolností se však tento předpoklad zdráhám přijmout.

Zaprvé: Papír, sloha, technologie strojopisu i ortografické zvláštnosti textu – to všechno vás zcela jednoznačně nutí zasadit vznik rukopisu někam do osmdesátých let minulého století. Nebo nanejvýš devadesátých. V tom případě by ale Jurij Kirillovič, pokud by autorem díla byl skutečně on, musel být v době jeho napsání ještě mladší než já, když jsem ho poprvé přečetl. Což je zatraceně málo pravděpodobné.

Dále, takováto mystifikace by odporovala všemu, co o Juriji Kirilloviči vím – absolutně by nezapadala ani do jeho charakteru, ani do jeho vztahu ke svým žákům.

A konečně je zde samotný obsah rukopisu, a především autorem zvolený hlavní hrdina. Proč by měl Jurij Kirillovič učinit svým lyrickým protagonistou právě astronoma? Jurij Kirillovič se nikdy nezajímal o přírodní vědy. Jistě, měl přehled o nejnovějším vývoji na poli fyziky nebo právě astronomie, ale nebyl v tomto směru o nic zběhlejší než kterýkoli jiný kulturní a vzdělaný člověk. A již zcela nepochopitelně působí, že by si při veškeré své taktnosti zvolil za hrdinu reálně existujícího astronoma, a navíc takového, který pracoval přímo tady, co by kamenem dohodil od Tašlinsku.

Kdepak, tuto hypotézu nelze navzdory veškeré její zdánlivé pravděpodobnosti v žádném případě považovat za finální. A to jsem přitom ještě ani nezmínil (a zatím je zmiňovat nehodlám) elementy díla, které žádnými racionálními hypotézami vysvětlit nelze.

Obávám se, že kámen úrazu tkví v tom, že jsem nikdy neporozuměl tomu, jakou souvislost Jurij Kirillovič vlastně spatřoval mezi mou závěrečnou prací a rukopisem OZ a na

jaké konkrétní myšlenky mě jeho přečtení mělo přivést. Jsem ochoten připustit, že pokud by se mi podařilo tuto souvislost našmátrat a opustit tak rovinu určitých představ, osvětlilo by to nejen obsah celého rukopisu, ale i záhadu jeho původu.

Možná, že některý z čtenářů bude mít víc štěstí, anebo – řekněme si to otevřeně – víc rozumu než autor této knihy. Závěrem už jen podotknu, že jsem rukopis OZ v knize použil bez jakýchkoli úprav nebo vynechávek. Dovolil jsem si ho jen rozdělit na několik částí odpovídajících tomu, jak jsem ho během onoho strašlivého léta sám četl (útržkovitě, po nocích).

*Igor V. Trpinov*

## **DENÍK. 10. ČERVENCE (NOC NA 11. ČERVENCE)**

Před chvílí jsem se vrátil z hlídky. Levé ucho mám opuchlé až běda. Semlelo se to takhle.

Už jsme se rozloučili. Ivan se Serjožou šli svojí cestou, já zase svou. A vtom najednou koukám a vidím, že tři „dikobrazi“ na motorkách zahnali dva mladé kluky – zjevně vegety – k zamčené bráně parku Kosmonautů a evidentně se s nimi chystají ztropit něco chuligánského. Podle všech pravidel vědy jsem vydal válečný pokřik lyceistů a vyrazil chránit Vegetaci, jako by už byla na Červeném seznamu ohrožených druhů. Než jsem se nadál, hnedle mě „dikobrazi“ mlátili hlava nehlava. Upřímně řečeno, celé by to pro mě nejspíš nedopadlo zrovna růžově, kdyby včas nepřikvačili Váňa se Serjožou. On to byl totiž takový povyk, že ho uslyšeli dva bloky daleko. „Dikobrazi“ neprodleně osedlali svoje mašiny a byli v trapu. Ale co bylo naprosto typické! Vegeti, za něž jsem prolil svoji ušlechtilou krev, byli v trapu sotva vteřinu poté, co se „dikobrazi“ místo nich začali soustředit na mě. Svině.

Během hlídkování jsme se bavili především o šumácích. Ani nevím, kdo tohle téma otevřel a proč. Pověděl jsem klukům, kteří o tom neměli ponětí, odkud se tenhle výraz vlastně vzal.

(POZDĚJŠÍ POZNÁMKA: Výraz „šumák“ vymyslel a v jedné ze svých povídek použil Ilja Varšavskij, spisovatel z poloviny minulého století. V jeho podání jsou šumáci se vším spokojení obyvatelé cizí planety, na níž se veškerý pokrok spustil až po zásahu přilétnuvších pozemšťanů. Ti totiž na místní vypustili blechy.)

Váňa Drozdov se na tyhle naše šumáky dívá velice zjednodušeně. Z jeho pohledu se dělí na dva druhy. Ten první jsou vandráci, smrdutí darmožrouti, prvoci, plevelná Vegetace, nanicovatý lumpenproletariát. Ten druhý jsou zase nemytí, samozvaní filozofové, jaloví tluchubové, duté nádoby a zbyteční neumětelové bez mozku, co mají obě ruce levé. Tyhle dva druhy jsou prašť jako uhoď. Ty první by to chtělo nahnat někam hodně daleko, třeba do bažin (aby tam alespoň živilí pijavice lékařské, nebo tak něco), a těm druhým by se zase měly dát do rukou lopaty, ať kopají plavební kanál od nás až do Aralského moře. Ivan jakožto mistr sýrař (se specializací na výrobu brynzy) totiž na lidi bez profese, kteří navíc ani žádnou profesi mít nechťejí, nahlíží s kromobyčejnou nevolí.

Na druhou stranu, jeho nekompromisní vztah k šumákům je spíše teoretického rázu. Serjožova nastávající pochází z rodiny šumáků a Ivan vyčítavě rozhlašuje na celé město: „Tánn tatík? Co mi o něm furt meleš? Jasně, však to je fajn chlap! Kdežto já tady vykládám o chudých duchem!“ Obratem tedy zmiňuji svého strýce Michaila. A on hned zase: „Poslyš, to je ale úplně jiný případ! O těchhle já přeci nemluví! Tvůj strejda má talent!“

Ale legrace stranou: Výsledkem celého toho našeho plácání bylo, že jsem si v duchu zformuloval poměrně zajímavou klasifikaci dnešních šumáků.

Třída A. Elita. Samozvaní filozofové, neúspěšní umělci, všemožní grafomani, zneuznaní vynálezci atd. Invalidé tvůrčích činností. Mají v sobě dostatek houževnatosti, aby tvořili, jenže jim pro tvorbu chybí nadání, a přesně tohle jim láme vaz. Mimochodem, ten můj strýc samozřejmě taky patří mezi elitu, ale úplně jiného druhu. J. N. takovým lidem říká rezonátoři a tvrdí, že jsou mimořádně vzácní. Je to nějaká zvláštní odchylka ve vývoji civilizace. Jelikož totiž civilizace dokáže vyprodukovat



takový jev, jako je poezie, musejí se evidentně nevyhnutelně vyskytovat i jedinci, uzpůsobení JEDINĚ k tomu, aby tuto poezii konzumovali. Nejsou schopní produkovat ani hmotné, ani duchovní statky; dokážou pouze konzumovat duchovno a rezonovat. Jenomže tohle jejich rezonování se ukazuje být mimořádně důležité pro tvůrce; jedná se o naprosto zásadní prvek zpětné vazby pro každého, kdo plodí duchovno. (Je zvláštní, že degustátoři čaje, vína, kávy nebo sýra jsou vážení profesionálové, ale degustátora, řekněme, uměleckých maleb – a tím nmyslím kritika, kunsthistorika ani amatérského vzeznance, nýbrž právě přirozeného, intuitivního degustátora – u nás považujeme za darmožrouta. Na druhou stranu, ono na tom vlastně asi nic zvláštního není.)

Třída B. Budeme jim říkat Vychovatelé. Celý svůj život a všechny svůj čas věnují výchově svých dětí a zvelebování své rodiny jako takové. Téměř se nepodílejí na výrobním procesu, stojí stranou a soustředí se jen na svou oddělenou buňku. To ostatní rozčiluje, mě nevyjímaje. Zároveň ale rozumím opatrnému přístupu J. N., který se tento jev zdráhá hodnotit jednoznačně. Je to riskantní experiment, říká. Kdyby to záleželo jen na mně, nepovolil bych ho, říká. Ale teď nám nezbývá než čekat, co z toho vzejde, říká. A je zjevné, že z toho může vzejít naprosto cokoli. Zatím jsou výsledky smíšené – některé z dětí těchto „šumáckých vychovatelů“ dosáhly v životě úspěchu, jiné ani moc ne.

Třída C. Poustevníci. Ti, kteří by rádi splynuli s přírodou. Rousseau, Thoreau a takové ty věci. Walden. Na těchto lidech není nic nového. Byli tu vždycky, ale teď se jejich počty nějak obzvlášť rozrostly. Nejspíš je to tím, že se z turistické výbavy stalo laciné a všeobecně dostupné zboží, obzvlášť sáhnete-li po nějaké vyřazené armádní výstroji. Také konzervy pro domácí mazlíčky se rozšířily a dají se pořídit za babku.

A konečně třída D. Dé jako Dno. Lumpenproletariát. Vegetace. Naprostá absence zjevného nadání pro cokoli, naprostá lhostejnost vůči všemu a všem. Lenost. Slabošství. Maximální míra společenské entropie. No prostě Dno.

Nevím, kam zařadit „dikobrazy“ s jejich motorkami a sadismem a ani „pterodaktyly“ s jejich deltaplány (plus taky sadismem). Nejspíš to musí být nějaký druh technizované Vegetace. Napůl šumáci a napůl kriminálníci.

Doufám, že je tato klasifikace dostatečně věcná a vypovídající. Nadšením překypující vynálezce věčného samohybu a jalově vegetující šumák, který je natolik líný, že by nejradši prostě kadil pod sebe – co mají tihle dva společného? Odpověď: mimořádně nízkou míru osobních potřeb. Úroveň potřeb všech šumáků je natolik nízká, že je všechny staví za hranice civilizace, jelikož se nepodílejí na všeobecném procesu kultivace, uspokojování a vynalézání potřeb. Velice přesná formulace. Budu se o ni muset podělit s J. N.

Mimochodem, dneska ráno mi J. N. daroval celkem naditou, muzeálně vypadající slohu se slovy, že mi její obsah doporučuje coby literaturu, která by mi mohla pomoci při psaní závěrečné práce. Dohromady je to sto dvacet čtyři očíslovaných stránek. Na přebalu má dvě číslice: 0 a 2. Ale možná jsou to písmena O a Z. Soudě podle všeho se jedná o deník. Deník někoho z dávných časů. Nemám ani nejmenší chuť se tím vším probírat, ale jelikož se J. N., když mi slohu předával, tvářil tak důležitě a naléhavě, vypadá to, že holt budu muset. Rozhodl jsem se to číst každý večer před usnutím. Zhruba po deseti stránkách v jednom kuse.

Ale vážně tedy netuším, jaký vztah k mé závěrečné práci by mohly mít řádky: „Ten dům zkolaudovali pozdě na podzim – deště už byly dočista ledové a čas od času se z oblohy sypala i sněhová krupice...“

Ucho mě bolí. Vezmi si řetěz od bicyklu. Ten omotej deseti až patnácti vrstvami izolepy. Vzniklý předmět popadni za libovolný konec a s tím druhým pak mlať. Přes ucho.

„We must find a way... to make indifferent and lazy young people sincerely eager and curious – even with chemical stimulants if there is no better way.“<sup>1</sup>

On je to skoro zoufalý výkřik. Kdo by se taky nerozkřičel? Vždyť my tady v podstatě musíme divže ne za každou cenu vytvořit člověka se stanovenými vlastnostmi. Spisovatel Šklovskij mluví prakticky o tomtéž, když píše: „... pokud by někdo hodlal uměle vytvořit podmínky pro to, aby se v Rusku objevil Puškin, stěží by ho napadlo pořídit mu dědečka z Afriky.“

## RUKOPIS OZ (1-3)

### 1

Ten dům zkolaudovali pozdě na podzim – deště už byly dočista ledové a čas od času se z oblohy sypala i sněhová krupice. Působil dost divně, a možná byl se svojí komplikovanou, obtížně popsatelnou architekturou dokonce unikátní. Celý byl postavený z červených cihel a táhl se podél Balkánské ulice přes dva bloky daleko. Střechu měl plochou, jako by byla určená pro přistání vzdušných korábů budoucnosti, fasádu mu brázdily všelijaké prohlubně a zakřivení složitých tvarů a nad vysokými oblouky visely hranaté šachty. Rovněž zůstávalo nejasné, za jakým

---

<sup>1</sup> „Musíme najít způsob... jak v lhotejných a líných mladých lidech probudit upřímnou dychtivost a zvědavost – a nenajde-li se lepší způsob, pak dokonce i prostřednictvím chemických stimulantů.“ (angl.)

konkrétním účelem se do fasády zařezávaly úzké výklenky, táhnoucí se až do výše pátého podlaží. Že by se tam snad měly vtěsnat neuvěřitelně vyčouhlé a vychrtlé sochy nějakých hrdinů nebo mučedníků minulosti? A co vlastně architekta vedlo k tomu, že se v průčelí pozoruhodného domu rozhodl vztyčit půlkruhové a různé vysoké věže, které vypadaly dočista jako pevnostní?

Dělníci už rozebrali a odvezli lešení, okenní skla byla umytá a průzračná, zbrusu nové dveře v krytých zápražích byly bez poskvrnky a čistotou se skvěly i kamenné schody, jež k těmto dveřím vedly. Zato celý prostor mezi schody a asfaltem vozovky představoval jednu velkou směsici blátivé břečky a stavebního odpadu. Byly tam k vidění rozbité cihly, promočená, částečně zpřelámaná prkna, z nichž trčely hrůzu nahánějící hřebíky, puklé tvárnice se zrezivělou armaturou, vodovodní trubky, které neznámá síla zkroutila do spirál, všemi zapomenuté radiátory i promáčknuté kýble a mezi vchody jedenáct a dvanáct přebýval nachýlen na stranu jakýsi pásový stroj, s jehož pootevřenými dvířky si pohrával vlhký vítr.

Dům sice prošel kolaudací, ale po nějakých obyvatelích dosud nebylo ani vidu, ani slechu. Schodiště byla prázdná – prázdná, tmavá a tichá –, vzduch páchl barvou a neobydlenou novotou a kabiny výtahů, bez výjimky v nejvyšším patře, trnuly v mrtvé nečinnosti. Všechny dveře ve všech vchodech vypadaly důkladně a spolehlivě zamčené a nejspíš také zamčené byly, ale do domu se i přesto dalo vejít. A skutečně se našli tací, kteří do něho vcházel. Možná dokonce i vycházeli. Každopádně se na kamenných schodech vchodu číslo třináct, vedoucího do jižní průčelní věže, objevovaly špinavé stopy. Na dlouhé natřené klice vstupních dveří by kriminalista bez obtíží našel otisky

prstů. Prach na betonové podlaze vstupní haly se místy slepil do četných hrudek, jako by si tu nějaký příchozí energicky oklepal deštěm zmáčený klobouk.

A na odpočívadle ve třetím patře si někdo zapomněl, nebo snad vyhodil, nebo možná dokonce v panice ztratil chatrný kufřík, z něhož čouhal vaflový ručník, o jehož čistotě by mohly vznikat více než mírné pochybnosti. A na odpočívadle sedmého patra se v rohu, u dveří bytu číslo pět set šestnáct matně leskly dvě prázdné nábojnice – a zase: Třeba je tu jenom někdo ztratil, ale mnohem spíš ležely tam, kam je po výstřelech vyhodil závěr pistole. Přitom však byly dveře bytu číslo pět set šestnáct, stejně jako téměř u všech bytů v tomto domě, pečlivě zamčené a nikdo na ně nesáhl od doby, co je za sebou zavřel vedoucí týmu, který zde měl na starosti dokončovací práce. Nejspíš štukatér. Anebo možná instalatér.

Jeden jediný byt, který byl v domě odemčený, postrádal cedulku s číslem, ovšem dle jeho polohy se dalo určit, že musí jít o byt pět set dvacet sedm. Jednalo se o třípokojový byt v nejvyšším, dvanáctém podlaží jižní průčelní věže.

Z okna v jednom z pokojů tohoto bytu se otevíral výhled na třídu Práce. Tento pokoj byl celý vytapetovaný – tapety vypadaly trochu lacině, ale zase žádná hrůza –, z prostředku stropu trčely svinuté dráty a parketová podlaha, byť celkem hladká, by si přece jen zasloužila trochu obrousit. V nejvzdálenějším rohu od okna stál dřevěný kavalec, který tu museli zapomenout dělníci, celý upatlaný od omítky a olejových barev.

V pokoji spolu rozmlouvali dva.

Ten první stál u okna a díval se dolů, na bahnitá prostranství pod šedou mrholící oblohou. Byl obrovského vzrůstu a měl na sobě černou chlamys, jež dokonale skrývala jeho tělesnou konstrukci. Spodní okraj tohoto vlněného pláště se

volně rozvaloval po podlaze, zatímco nahoře se prudce zvedal vzhůru a do stran na způsob kavkazské burky, ovšem natolik energicky a prudce, s tak chmurnou vyzývavostí, že by nikoho ani nenapadlo uvažovat o burce – na světě přece takové burky ani nejsou! –, ale spíš o mocných křídlech, skrytých pod černou látkou. Pravda, žádná křídla tam samozřejmě být nemohla, a nejspíš ani nebyla; prostě se jen jednalo o zvláštní oděv neobyčejného a nezvyklého střihu. Ostatně, tento oděv nebyl o nic podivnější či nezvyklejší než samotný jeho materiál, na němž se zdály roztahovat moarové stíny: Pozoruhodnou chlamys nebrázdil jediný záhyb, jediný varháněk, takže se chvílemi zdálo, že to snad ani není oděv, nýbrž temné místo v prostoru, kde není vůbec nic, ba ani světlo.

Ten, co stál u okna, měl na hlavě paruku, nepochybně paruku, bílou, možná dokonce napudrovanou, s krátkým copánkem – sahajícím stěží po ramena, důkladně staženým černou šňůrkou.

„To je tak smutné!“ pronesl, nebo možná spíš ucedil skrze zatnuté zuby. „Na první pohled to vypadá, jako by se tu všechno změnilo, ale přitom se nezměnilo naprosto nic...“

Jeho společník neodpověděl hned. Seděl na kavalci, překřížené nožky tak krátké, že nedosáhly na podlahu, zjevně vůbec nedbal na to, že by se mohl umazat, a rychle listoval v tlustém, pocuchaném notesu, z něhož co chvíli vypadávaly stránky, které mužíček musel chytat a vkládat zpátky na místo. Byl drobný, baculatý a zanedbaný, neurčitého věku, v ošuntělém šedivém obleku: Příliš krátké kalhoty, napůl shrnuté ponožky, rovněž šedivé, a škrpály zešedlé dlouhým nošením, kterých se nikdy nedotkl kartáč, leštidlo ani hadřík. Plus šedivá pokroucená kravata s uzlem pod pravým uchem, jak tomu říkají Angličané.

Mužíčkovi nejspíš bylo horko. Baculatou tvář měl zrudlou a pokrytou drobnými krupějemí potu, zatímco řídké a bělavé vlásky, pod nimiž prosvítala růžová kůže, se mu vlhce lepily k lebce. Svůj klobouk i kabát si mužíček odložil, takže se teď v podobě naskrz promočené haldy halabala povalovaly v koutě. Společnost jim dělala olezlá, zpuchřelá aktovka, která musela pocházet snad někdy z dvacátých let. Zkrátka, byl to docela obyčejný mužíček; ve srovnání s tím, který se jako černý monolit tyčil u okna, působil dočista bezvýznamně.

„Zato VY jste se tedy rozhodně změnil, Hrnčíři!“ opáčil konečně. „Přímo k nepoznání! No, však on vás taky nikdo nepoznává...“

Ten, co stál u okna, cosi zahučel. Copánek se mu zachvěl, křídla černé chlamy se zhoupala.

„Já přece mluvím o něčem jiném,“ řekl. „Vy mi nerozumíte.“

Šedivý mužíček jako by ho neslyšel. Stále si listoval ve svém notesu, tam a zase zpátky. A že to byl vskutku neobyčejný notes: Tu jedna, tu zase jiná jeho stránka co chvíli náhle rudě zaplála vnitřním jasnem a občas některou orámoval zřetelný ohnivý lem, nad nímž se snad dokonce zvedaly pramínky kouře. Tyhle kejkle ovšem nikdy netrvaly dlouho a vždy je nakonec vystřídal pocit úlevy, že mužíčkovy prsty, buclaté a špinavé, i tentokrát zůstaly netknuté.

„Vy tomu ale porozumět ani nemůžete,“ pokračoval ten, co stál u okna. „Celou tu dobu jste trčel tady, a tak vám všechno okolo zevšednělo... Kdežto já hledím okem čerstvého pozorovatele. A vidím, že jistě základní skutečnosti neotřesitelně přetrvaly. Tak například: Ještě stále nevědí, jaký je smysl jejich pozemské existence. Jako by to snad bylo nějaké tajemství, ukryté za sedmnácti zámky...!“

„Sedmi zámky,“ opravil ho šedivý mužíček roztržitě.

„Ano. Jistě. Sedmi zámky... Vidíte, jen se pokochejte, jak se tam dole hrnou rovnou přes bláto a přidržují se jeden druhého, jako by byli choří... Vždyť oni jsou opilí!“

„Ó ano, to se tady stává,“ pronesl šedivý mužiček a konečně zanechal své činnosti. Založil stránku v notesu prstem a podíval se do zad tomu, co stál u okna – do hladkého černého prostoru pod copánkem. „Poslední dobou méně často, ale přece jen stává. Však vy si na to zvyknete, Héfaiste, slibuji. Nebuďte zbytečně náladový. Dřív jste takový nebýval!“

Ten, co stál u okna, zvolna pootočil hlavu a podíval se na svého šedivého společníka a společník stejně jako vždy okamžitě uhnul pohledem, mírně sklopil hlavu a poposedl na kavalci dozadu, jako by mu do tváře dýchl palčivý žár.

Neboť vzeřzení toho, co stál u okna, bylo takové, že mu nikdo nikdy nedokázal přivyknout. Byl asketicky vychrtlý a do jeho lící se zařezávaly kolmé vrásky, bezmála jizvy po stranách úst, úzkých a téměř beze rtů. (Která sama připomínala jizvu.) Tato ústa byla neustále zkřivená – možná po paréze, možná následkem krutého utrpení a možná prostě jen hlubokým znechucením nad všeobecným stavem věcí. Ještě horší ovšem byla barva celého onoho ztrhaného obličeje: Zelenavá a neživá, nevzbuzující ovšem představy o rozkladu, ale spíš asociace s měděnkou, s nevzhlednou patinou, která vzniká na starých, nečištěných bronzových předmětech. Koneckonců, i jeho nos, zhyzděný nějakou kožní nemocí, snad lupénkou, působil dojem vadného bronzového odlitku, který kdosi přivařil k tváři sochy.

Vůbec největší hrůzu ale naháněly oči pod vysokým čelem bez obočí – obrovské a vypouklé jako jablka, lesklé a černé, s bělmy protkanými krvavými žilkami. Vždy a za všech okolností planuly jedním a tímtéž výrazem: zuřivým, nelítostným



zanícením, mísícím se se znechucením. Pohled těchto očí byl jako krutý úder, po kterém následuje zvonivé, napůl mráкотné ticho.

„Není to náladovost,“ pronesl ten, co stál u okna. „Už předtím jsem nenáviděl opilce – všechny ty požírače muchomůrek, máku, konopí... Možná, že právě tím se tenkrát mělo všechno začít, ale chtělo by to tolik času, takového času...! Ovšem teď, jak vidím, už je pozdě... Všiml jste si, že i ten včerejší klient přišel v náladě?! Ke mně! Sem!“

„Ale vždyť oni se bojí!“ řekl šedivý mužiček vyčítavě. „Zkuste je přece jenom pochopit, Tkáči, vždyť oni se vás bojí...! Dokonce i já se vás někdy bojím...“

„Dobrá, dobrá, to už jsme koneckonců probírali... Tohle všechno jsem už od vás slyšel: Člověk rozumný není vždy rozumný... Homo sapiens znamená možnost myslet, ale ne vždy schopnost myslet... a tak dále. Nesnažím se sám sebe utěšovat a neradím to ani vám... Tak tedy: Ať tu mám pomocníka. Potřebuji pomocníka. Mladého, vzdělaného, dobře vychovaného člověka. Potřebuji člověka, který dokáže přivítat klienta, pomůže mu navléknout kabát...“

„Obléknout,“ pronesl šedivý mužiček velmi tiše, ale ten, co stál u okna, ho přesto uslyšel.

„Cože?“

„Mělo by se říkat ,obléknout kabát‘.“

„A co jsem řekl já?“

„Řekl jste ,navléknout‘.“

„A měl jsem říct?“

„Měl jste říct ,obléknout‘.“

„Nevidím v tom žádný rozdíl,“ řekl ten, co stál u okna, povýšeně.

„A přesto tam je.“

„No dobrá. Tak tím spíš. Tím spíš potřebuji vzdělaného člověka, dokonale ovládajícího místní dialekt.“

„Dnešní mladí lidé, Kováři, se ve svém jazyce dvakrát nevyznají.“

„A přesto potřebuji právě mladého člověka. Nebylo by mi příjemné poroučet starci – a já mám v úmyslu právě poroučet.“

„Tady nikdo nic nedělá zadarmo,“ naznačil šedivý mužiček s cynickým úsměškem. „Ani starci, ani mladíci. Ani vychování, ani hrubiáni. Ani vzdělání, ani analfabeti... No, snad jediné nějaký nadšený opilec, ale i ten bude celou dobu jako na trní v očekávání, že přece jenom něco dostane. Nějakou pozornost. Ze zdvořilosti.“

„Což, však já taky nikoho nehodlám nutit, aby pracoval zadarmo... Vy jste mi ale mluvka. A věděl byste tedy o někom vhodném?“

„Máte štěstí, Chnume. Věděl bych o vhodném jedinci. Čtyřicet let, kandidát matematických a fyzikálních věd, vychovaný do té míry, že dokonce ví, jak správně používat vidličku a nůž, a skoro abstinent. No a co se týče jeho životní podstaty, představované separátně od těla...“

„Ušetřete mě! Ušetřete mě těch svých kšeftíků! Raději mi povězte, čeho si žádá. Jaká je jeho cena?“

„V tomhle já se moc nevyznám, Ilmarinene. Na druhou stranu, zaručuji, že vás jeho prosba pobaví. Ačkoli skutečně nevím, zda ji dokážete splnit!“

„Až tak?“

„Přesně tak.“

„Vy si tedy myslíte, že se to nachází za hranicemi mých možností?“

„A vy se pořád domníváte, že dokážete cokoli na světě?“